

Fellesforbundet

Beretning 2018

Etter tariffoppgjøret ble det innført et såkalt slitertillegg som gir økt pensjon for arbeidstakere som går av mellom 62 og 64 år og som ikke har arbeidsinntekter. Foto: Erlend Angelo

Lars Johnsen, leder for NTF, og forbundsleder i Fellesforbundet Jørn Eggum signerer samarbeidsavtalen mellom forbundene. Foto: Erlend Angelo

Forord

Å styrke det organiserte arbeidslivet krever handling. Fellesforbundet handler. Rekruttering og organisasjonsbygging var en prioritert oppgave også i 2018. Som et ledd i å styrke kontakten mellom forbund, avdeling og klubb besøkte vi nær 4 000 bedrifter som til sammen representerte 93 prosent av alle medlemmene som er dekket av overenskomst. Slike besøk styrker kontakt og samhold mellom leddene i forbundet, og gjør oss sammen sterkere. Samtidig ble det i 2018 rekruttert over 18 000 nye medlemmer til forbundet. Det dokumenterer godt organisasjonsarbeid og viser at arbeidstakere ønsker å være organisert. Netto fikk vi i overkant av 2 000 flere yrkesaktive medlemmer og passerte igjen over 100 000 yrkesaktive medlemmer i forbundet. Gledelig var det også at det var stor deltakelse i uravstemningen ved tariffoppgjøret. Om lag 70 prosent av de som kunne stemme over oppgjøret deltok.

Norsk Transportarbeiderforbund med nær 20 000 medlemmer tok etter drøftinger og beslutninger i egen organisasjon kontakt med Fellesforbundet for mulig sammenslutning. Drøftinger om dette pågikk i 2018 og ledet fram til et forslag til avtale om sammenslutning. 8.mai 2019 vedtok ekstraordinært landsmøte i NTF med overveldende flertall å slutte seg til Fellesforbundet. Med denne sammenslutningen er jeg overbevist om at vi får en styrket organisasjon til det beste for medlemmene.

Tariffoppgjøret ble i 2018 gjennomført som et samordnet oppgjør med forbundsvise tilpasninger. Som en del av det samordnede oppgjøret ble det også gjennomført egne forhandlinger mellom Norsk Industri og Fellesforbundet om reise, kost og losji. Disse forhandlingene og påfølgende mekling førte til klare forbedringer av bestemmelsene for arbeidstakere som blir sendt bort for å jobbe og som må bo borte. Sentralt i det samordnede oppgjøret stod AFP. Vi oppnådde forbedringer. Bl.a. ble det innført et såkalt slitertillegg som gir økt pensjon for arbeidstakere som går av mellom 62 og 64 år og som ikke har arbeidsinntekter.

Politisk var det klart viktigste gjennomslaget for forbundet i 2018 at vi fikk strengere regler i arbeidsmiljøloven om innleie av arbeidskraft fra

Foto: Erlend Angelo

bemanningsbedrifter. Med de endringer stortingsflertallet gjorde, er det nå bare bedrifter omfattet av tariffavtale med innstillingsrett som kan benytte seg av adgang til innleie utover vikariater m.m. fra bemanningsselskaper. Videre vedtok Stortinget en tydelig definisjon i arbeidsmiljøloven vilkårene for hva som kan kalles for en fast ansettelse. Et aktivt faglig politisk arbeid førte til disse forbedringene.

Til slutt vil jeg framheve det brede næringspolitiske arbeidet forbundet har drevet. Forbundet organiserer mange bransjer, og innenfor alle disse bransjene arbeides det aktivt for å få til forbedringer. Ofte etter forslag fra tariff-/bransjerådene, og ofte også i samarbeid med landsforeningene. Flere forbedringer ble gjennomført i 2018 særlig i forbindelse med statsbudsjettet.

Jørn Eggum
Forbundsleder

Noen fakta om Fellesforbundet

Forbundets ledelse

Forbundsleder	Jørn Eggum
Nestleder	Steinar Krogstad
Forbundssekretærer	Kine Asper
	Clas Delp
	Hege Espe
	Per Skau
	Knut Øygard

Medlemmer av forbundsstyret

Arild Håvik, Rogaland, Atle Tranøy, Hordaland, Bjørn Gottschlich, Aust-Agder, Bjørn Inge Fossmo, Trøndelag, Bjørn Sigurd Svingen, Oppland, Cecilie Søllesvik, Møre og Romsdal, Christian Justnes, Vest-Agder, Endre Lie, Nord-Trøndelag, Håkon Waastad Gillerhaugen, Hedmark, John Erik Molin, Buskerud, Julie Wilhelmsen, Troms, Kristin Mulleng Sezer, Oslo, Mads Wiik Kleven, Hordaland (til 01.09.2018), Jorge Dahl, Hordaland (fra 01.09.2018), Magne A. Glimdal, Oslo/Akershus, Paul R Kristiansen, Østfold, Richard Storevik, Hordaland, Roald Stykket, Telemark, Roar Abrahamsen, Hordaland, Rolf Geir Hillestad, Vestfold, Stig Jarle Hansen, Troms, Sisilie Benjaminsen, Rogaland, Jimmy Israelsen, Nordland (til 12.02.2018), Kyrre Næstby, Nordland (fra 12.02.2018), Steffen Høiland, Rogaland, Svein Erik Veie, Trøndelag,

Terje Johansen, ansattes representant, Tommy Rannov Nystad, Nordland, Kristian Mork, Oslo (til 14.09.2018), Merethe Solberg, Oslo (fra 14.09.2018), Trine Szabo, ansattes representant, Unni Bjerknes, Buskerud og Vidar Schei, Østfold.

Antall

Antall medlemmer ved årsskiftet var 142 591

Antall avdelinger

Antall avdelinger ved årsskiftet var 74

Antall ansatte

Antall ansatte ved årsskiftet var 142 (inkl. valgte og lærlinger)

Medlemmer tildelt «Pioneren» i 2018

Arne Hagen, Fellesforbundet avdeling 8 Telemark
Stener Lium, Fellesforbundet avdeling 12

Forbundsleder Jørn Eggum har nettopp talt til representantskapet i 2018. Foto: Håvard Sæbø.

Arbeidslivsarbeidet

Tariffpolitikken

Tariffoppgjøret i privat sektor (LO-NHO) i 2018 ble gjennomført som et samordnet oppgjør med forbundsvis tilpasninger. Krav knyttet til bestemmelser om vilkår etter reisebestemmelsene i Industrioverenskomsten skjedde gjennom særskilte forhandlinger og meklings mellom Fellesforbundet og Norsk Industri. At oppgjøret ble samordnet var særlig begrunnet med spørsmål knyttet til Avtalefestet pensjon (AFP) og tjenestepensjon som berører medlemmer i alle LOs forbund. Når LOs representantskap stilte krav om endringer i modellen for AFP var det viktig at LO og forbundene hadde et eierskap til løsningen. Det ble funnet en forhandlings- og meklingsordning innen rammene av et samordnet oppgjør for spørsmål knyttet til endringer i bestemmelsene om reise, kost og losji (RKL) på industrioverenskomsten. På denne bakgrunnen kunne forbundet slutte seg til et samordnet oppgjør i 2018, selv om det samtidig innebar at mange av de innkomne forslagene til endringer i overenskomstene ikke kunne bli løst i årets oppgjør.

I oppgjøret ble det enighet om generelt lønnstillegg på kr 1,- pr. time fra 1. april 2018.

I tillegg ble det gitt et lavlønnstillegg på kr 2,50 pr. time til alle på overenskomster som ligger under 90 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn.

Det ble gitt en ramme på kr 0,30 pr. time til endringer i overenskomstene i de overenskomstvis forhandlingsrundene. Denne rammen ble gitt som generelt tillegg dersom partene ikke ble enige om noe annet.

Rammen for oppgjøret LO-NHO ble anslått til 2,8 %.

I et samordnet oppgjør foretar LO og NHO ingen regulering av lønns-, skift- og andre satser utover matpengene. Dermed ble det store variasjoner i hvilke reguleringer som ble gjort.

Flere overenskomstområder hadde store vanskeligheter med å få motparten med på økning av minstesatsene ut over det generelle tillegget. Ettersom mange lønnsatser i et samordnet oppgjør blir regulert på andre måter enn i forbundsvis oppgjør, endte reguleringene i oppgjøret 2018 med langt større ulikheter i

reguleringene enn det som er vanlig i forbunds-
vise oppgjør. Noen av våre overenskomster har
hatt reguleringer helt ned i 0,7 % i toårsperioden
2016–2018.

I et samordnet oppgjør vises tydelig de ulike
overenskomstenes eventuelle svakheter mht.
regulering av satser. Noen overenskomster har
tariffbestemmelser om regulering av satser, andre
har bare som tradisjon å regulere satser og mange
overenskomster har ingen bestemmelser.

For satser som ikke har reguleringsbestemmelser
var det i flere tilfeller vanskelig å få motpartene
med på justeringer ut over det som ble resultatet
i hovedoppgjøret – generelt tillegg kr 1,–,
eventuelt overenskomstjustering på 0,30 og
eventuelt lavlønnstillegg på kr 2,50. Særlig lave
har økningene i satsene blitt for Flyoverens-
komsten, Tanntekniker-, og Naturbruksoverens-
komsten, og overenskomstene for Trykkerier og
Kartonasje

Lønssatsene i Industriooverenskomsten ble
regulert med 3,9 % fra 2016 til 2018. Regulering-
en skjer på grunnlag av lønnsveksten i perioden.
Dette var en nødvendig regulering for å
oppretholde minstelønningenes verdi.

Endringer i AFP-ordningen – tetting av hull

Et sentralt krav i oppgjøret i 2018 var å forbedre
AFP-ordningen, særlig for sliterne. Oppgjøret
førte til forbedringer. I det gjeldende regelverket
kunne man ha 26 ukers fravær, uansett type,
de siste tre årene før AFP-uttak. I tillegg kunne
man ha 26 ukers sykefravær. Sistnevnte 26-
ukersgrense for sykefravær ble som følge av
oppgjøret utvidet med ett år, til 78 uker. Dermed
kan man være syk i inntil to år på slutten av
yrkeslivet uten å miste AFP-rettighetene. Dette
vil fange opp langt flere av de som blir syke etter
fylte 60 år, og gi flere AFP.

Videre gav oppgjøret som resultat at
-arbeidstakere som blir sagt opp på grunn av
nedbemanning eller konkurs og har fylt vilkårene
for AFP i løpet av oppsigelsestiden, vil bli regnet
som reelle arbeidstakere, selv om de ikke er på
jobb i oppsigelsestiden. Dette sikrer at flere som
rammes av nedbemanning/konkurs på slutten av
yrkeslivet vil få AFP.

Endringene gjelder for personer født 01.03.1955
og senere.

Slitertillegg

Det ble i oppgjøret enighet om å bruke Slutt-

vederlagsordningen til å finansiere et slitertillegg.
Det er en ny ordning som omfatter ansatte i
tariffbundne bedrifter innen de overenskomst-
områder som i dag er omfattet av Sluttvederlags-
ordningen.

Begrunnelsen for endringen var blant annet
at levealdersjusteringen i Folketrygden virker
sterkere enn antatt. Oppgjøret sikret en ekstra
ytelse til de som ikke har muligheter eller helse
til å stå lenge i arbeid. Ytelsen går til de som
går av ved 62, 63 eller 64 år, uten arbeidsinntekt
ved siden av. Ordningen innføres fra 1. januar
2019, og når den er fullt innfasert, vil den gi ¼
av Grunnbeløpet i Folketrygden (om lag 25 000
kroner) ekstra i året fram til fylte 80 år for de
som går av 62 år, og noe lavere for de som går av
63 og 64 år. Sliterordningen skal finansieres ved
bruk av dagens Sluttvederlagsfond. LO og NHO
vil i fellesskap utforme ordningen. Ordningen
skal settes i drift fra 1. januar 2019. Sliterord-
ningen skal finansieres med eksisterende kapital
og avkastning samt tilføres midler fra bedriftene
fram til 31. desember 2023.

Ny, framtidig AFP

LO/NHO ble i oppgjøret også enige om målene
for en ny AFP-ordning som tetter alle hull og
gir større trygghet for framtidig pensjon. AFP
skal bli en ytelse som er knyttet til samlet tid i
AFP-bedrift. Med full opptjening i ordningen
vil nivået på AFP være på linje med dagens
nivå. Ordningen blir samtidig mer rettferdig
og forutsigbar. Den vil være attraktiv for både
arbeidstakere og arbeidsgivere og bidra til
høy organisasjonsgrad ved at alt arbeid i en
tariffbundet bedrift påvirker ytelsen. Ytelsen
skal fortsatt være lik for kvinner og menn. Mer
enn dobbelt så mange kan få rett til AFP med ny
ordning.

Detaljene i ordningen skal på plass i en felles
utredning sammen med myndighetene. I
oppgjøret ble det avtalt at den skal være ferdig
i desember 2018. LO-medlemmene skulle da få
ta stilling til ny AFP gjennom en uravstemning
og iverksettes i tilknytning til mellomoppgjøret i
2019.. Etterhvert viste det seg at denne utred-
ningen ville ta lengre tid enn planlagt og det
forelå ingen løsning ved årets slutt.

Ny AFP-ordning skal evalueres innen 1.1.2030.

Tariff- og kontingenttrekkavtaler

Fellesforbundet hadde ved utgangen av 2018
tariffavtale på 5 292 bedrifter. Totalt er dette 29
færre bedrifter enn ved utgangen av 2017. I 2018

ble det inngått tariffavtale ved 304 bedrifter med i alt 1 212 medlemmer. Det er 85 flere nye avtaler enn i 2017.

Se tabell 1 i tabelldelen bak i beretningen.

Forbundet har i perioden sendt varsel om plass-oppsigelse til tolv bedrifter som ikke er tilknyttet arbeidsgiverorganisasjoner.

Av totalen på 5 291 bedrifter er 4 134 bedrifter tilsluttet arbeidsgiverorganisasjoner og 1 157 enkeltstående bedrifter.

I 2018 var det 1 443 bedrifter der det kun er inngått kontingenttrekkavtale. I 2018 ble det inngått 294 kontingenttrekkavtaler ved nye bedrifter. Det er 33 færre avtaler enn i 2017.

Juridisk bistand og rettsavgjørelser

Juridisk bistand ytes i yrkesskadesaker og stillingsvernsaker i forbindelse med omstillinger og nedbemanninger. Forbundet har fortsatt en mengde saker som dreier seg om bistand til utenlandske arbeidstakere i forbindelse med manglende utbetaling av lønn, underbetaling og feriepenges. I tillegg kommer saker hvor forbundet har behov for juridisk rådgivning og veiledning generelt.

I 2018 ble det avsluttet 153 saker som forbundet hadde tatt ut stevning i. Det ble avsagt dom i sju saker. Det er totalt utbetalt over 36,9 mill. kroner i erstatning til medlemmer i de avsluttede juridiske sakene i 2018.

Godkjenning av arbeidstidsordninger

Etter arbeidsmiljølovens § 10-12 (4) kan det inngås avtale mellom fagforening med innstillingsrett og den enkelte bedrift om arbeidstidsordninger som avviker fra lovens alminnelige bestemmelser. Forbundsavtalen med seks av LOs forbund, deriblant Fellesforbundet om innarbeidingsordninger etter lovens § 10-12 (4) er revidert med bakgrunn i endring av Industriooverenskomstens bilag om rammeavtale for innarbeidningsordninger. Endringen er at søknadene nå kan godkjennes for 1 år av gangen.

Arbeidstidsordninger med inntil 10,5 timer per dag behandles av forbundet. Alle andre arbeidstidsordninger utover 10.5 timer per dag godkjennes av LO. Det ble i 2018 totalt godkjent 388 arbeidstidsordninger.

Bedriftsdemokrati

Det er fortsatt slik at et flertall av våre

medlemmer arbeider i konsern eller konsernliggende selskap med hovedkontor i eller utenfor Norge. Dermed fattes mange viktige beslutninger langt unna deres egen arbeidsplass og ledelse. Det er en jevn strøm av henvendelser og spørsmål til forbundet om konsernfaglige og selskapsrettslige spørsmål. Det gjelder opprettelse av konsernsamarbeid mellom de tillitsvalgte i et konsern, om styrerepresentasjon i bedrift og konsern, og om opprettelse av europeiske samarbeidsutvalg. Forbundet er involvert i dette selskapspolitiske arbeidet i alle de europeiske føderasjonene, men det er gjennom IndustriAll Europa at vi har flest selskap involvert.

Industriansatte i Norden (IN) er viktig for forbundet på flere områder. Arbeidet i den selskapspolitiske komitéen med bedriftsdemokrati og europeiske samarbeidsutvalg er nyttig også i våre andre bransjer. Etter seks år som leder for komitéen overlot vår internasjonale sekretær Jørgen Kaurin ledelsen til svenske kolleger, samtidig som vår Mohammad Afzal overtok som leder for INs arbeidsmiljønettverk. På begge disse områdene var vi vertskap for nordiske seminarer i 2018.

Likestilling og likeverd

Fellesforbundets likestillings- og likeverdsutvalg har hatt to møter i 2018. Utvalget har blant annet fortsatt arbeidet med å sette fokus på seksuell trakassering og forberedelser til Likestillings- og likeverdskonferansen som ble avholdt i november 2018. Utvalget laget også «kort» med kort informasjon om hva Fellesforbundet har oppnådd på området likestilling og likeverd og hva vi fortsetter å sette fokus på. Kortene ble sendt ut i forbindelse med 8. mars.

Forbundets likestillings- og likeverdskonferanse 2018 hadde cirka 35 påmeldte deltagere. Konferansen tok for seg flere ulike temaer. Blant annet satte konferansen fokus på «Tillitsvalgt-klemma» og blant annet Jørn Eggum og Trine Lise Sundnes bidro med egne erfaringer for å sette fokus på de utfordringer man kan møte som tillitsvalgt på ulike nivåer. Konferansen hadde også oppe temaer som Metoo og kvinnehelse. Det var også en seanse med Menneskebiblioteket i regi av Norsk Folkehjelp. Samtalen med de ulike «bøkene» var for noen av deltakerne en sterk opplevelse. Etter konferansen ble det tilbudt et kurs i regi av LDO som man kunne melde seg på og samtlige deltakere på konferansen meldte seg på dette kurset.

Administrasjonen har i 2018 deltatt på møter i likestillingsutvalget til IndustriAll Europa og

HMS- utvalget har inngått et samarbeid med Skogkurs.
Foto: Erlend Angelo

Fellesforbundet har vært vertskap for møter i likestillingsutvalget til IN og NBTF. I tillegg har administrasjonen deltatt på møter i LOs familie og likestillingspolitiske utvalg.

Helse, miljø og sikkerhet

Fellesforbundet er opptatt av at alle arbeidstakere skal ha en trygg og god arbeidshverdag. Alle skal komme trygt hjem fra arbeidet hver dag, men de skal også ha en reel mulighet til å stå i arbeid fram til pensjonsalder.

Arbeidet med å styrke våre medlemmers medbestemmelse, samt partsamarbeidet er viktig for å opprettholde og bedre arbeidsmiljøet på arbeidsplassene.

Forbundet har i 2018 vært deltagere i flere forskjellige grupper, både samarbeid med andre LO forbund, men også samarbeidsfora hvor arbeidsgiverorganisasjoner er representert.

«HMS-Charter for en skadefri bygg og anleggsnæring» har i 2018 vært i en omgjøringsfase for å bli «Samarbeid for sikkerhet i bygg- og anlegg» (Sfs BA). Forbundet er vært svært delaktige i dette arbeidet og dette vil fortsette i 2019.

Forskning viser at en god sikkerhetskultur bare kan bygges i faste og trygge arbeidsforhold. Også i 2018 kom det rapporter som utvetydig viser at du som ung, innleid og utenlandsk arbeidstaker i byggebransjen, er betydelig mer utsatt for skader og ulykker enn andre arbeidstakere. For forbundet vi fortsatt arbeid for faste og trygge arbeidsforhold være en prioritert oppgave.

HMS-arbeidet i havbruksnæringen blir stadig bedre. Likevel er det noen utfordringer som viser seg vanskeligere å komme ordentlig til bunns i. Arbeidstid er et tema som stadig kommer opp, særlig i forbindelse med de innvirkninger lange og tunge arbeidsdager beviselig har på konsentrasjon og dermed sikkerheten. Arbeidet med å revidere HMS-brosjyren for havbruksnæringen er stadig pågående, med en målsetning om ferdigstilling i løpet av 2019.

Skogbrukets HMS-utvalg som består av partene i arbeidslivet, aktuelle skogorganisasjoner og Arbeidstilsynet som observatør, har i perioden arbeidet med flere prosjekter for å bedre sikkerheten innen det maskinelle og motormanuelle skogsarbeidet. HMS-utvalget har en egen hjemmeside hvor det også foreligger en HMS håndbok for skogbruket. HMS- utvalget har inngått et samarbeid med Skogkurs, hvor HMS-utvalgets hjemmeside linkes opp mot Skogkurs som egen fane og hvor Skogkurs skal bistå med driften/oppgraderingen av hjemmesiden. HMS- utvalget i samarbeid med Skogkurs utarbeidet et prosjekt som skal kartlegge hvilke utdanningstilbud som i dag gis når det gjelder opplæring i bruk av motor/ryddesag. Målet med prosjektet er å utarbeide en anbefalt mal for denne opplæringen slik at denne er i tråd med kravet til opplæring basert på lov og forskrift. Arbeidstilsynet har skog og landbruk som satsningsområde i perioden 2017 til 2019. Forbundet deltar i denne sammenheng i en arbeidsgruppe hvor vi setter fokus på de områdene innen landbruk og skogbruk som Arbeidstilsynet bør fokusere sin aktivitet inn mot i aksjonsperioden.

Fellesforbundet deltar på flere samarbeidsarenaer innenfor petroleumsvirksomheten for å styrke helse, miljø og sikkerhet, som for eksempel Petroleumstilsynets Sikkerhetsforum. Dette er et trepartssamarbeid mellom myndighetene, næringen og fagbevegelsen. Her tas det opp utfordringer som storulykkeperspektivet, teknologiutvikling, arbeidstakermedvirkning og partssamarbeid.

De menneskelige ressursene påvirkes også av rammebetingelser, av utviklingstrekk og av

næringens omdømme og attraktivitet. Behovet for en arbeidsstokk med nødvendig kompetanse og ferdigheter (herunder språk/kommunikasjon) er åpenbar. Sikkerhetsforum har, og vil fortsatt følge med på utviklingen, og bidra med innspill i sentrale prosesser hvor disse forholdene adresseres.

Stortingsmelding nr. 12 om Helse, miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomhet ble fremmet i 2018. Meldingen slår fast at Norge fremdeles skal være verdensledende på HMS. Hovedtrekkene i meldingen er positive, men er allikevel utfordringer på noen områder, spesielt to-partssamarbeid på lokalt nivå. Vi har i etterkant av meldingen satt i gang flere arbeidsgrupper som skal se på blant annet partssamarbeid, læring etter hendelser og nattarbeid. Dette for å nevne noen.

Regelverksforum er en partssammensatt gruppe, etablert av Petroleumstilsynet. Her drøftes ny forskrift/årlige endringer om helse miljø og sikkerhet i petroleumsvirksomheten og på landanlegg.

Regelverk om fartøy som skal brukes på ubemannede installasjoner er endelig vedtatt. Det ble brukt hele 2018 på den saken. Myndighetene gikk vekk fra tekniske krav til fartøy etter protester fra næringen. Det blir istedenfor stilt arbeidsmiljømessige krav til fartøy.

Vi jobber for at offshore personell på flerbruksfartøy som opererer på norsk sokkel skal omfattes av arbeidsmiljøloven. I hele 2018 jobbet vi med saken, men den er ikke i havn ennå.

Samarbeid for sikkerhet (SFS) er et forum med høy aktivitet for blant annet å utarbeide HMS-anbefalinger for oljeindustrien for beste praksis. I 2018 ga vi ut ny utgave av håndboka om fallende gjenstander. Anbefaling om harmonisering av mekaniske koplinger og anbefaling over beste praksis ved nattarbeid ble revidert i 2018. I tillegg er det satt i gang en arbeidsgruppe som skal se på «ikke elektriske tennkilder og «bruk av privat elektronisk utstyr». Det er flere selskaper som tillater at privat elektronisk utstyr man bringes med ut mot oppbevaring på land tidligere. Derfor er det behov for klare anbefalinger over bruk av utstyret. Forbundet deltar også i LOs Olje- og Gassutvalg og helikopterutvalget. Fra og med 2018 ble helikopterutvalget lagt under LO paraply. Vi ser det som bekymringsfullt at det kun er en helikoptertype som flyr personell fra installasjoner til land

og omvendt. Ideelt skal det være to typer, men en type ble satt på bakken for alltid etter den tragiske Turøy ulykken.

Fellesforbundet deltar i Norsk olje og gass sitt Forum Sikkerhet og Beredskap (FSB). Når kurs og fagplaner offshore skal revideres, må de innom FSB. I 2018 fortsatte arbeidet med å revidere fagplaner med tilhørende kurs. I tillegg deltar Fellesforbundet med revisjon av sikkerhetssenter som søker om utvidet kursportefølje. I 2018 deltok vi også i revisjon av kompetansekrav i Retningslinje 105 for stillasbygging. Krav til fagbrev for stillasbygger er videreført i Norsk olje og gass retningslinje 105.

Regionale verneombud (RVO) for bygge- og anleggsbransjen

I 2018 ble det registrert 4242 gjennomførte byggeplassbesøk, i tillegg ble det registrert stans etter Arbeidsmiljølovens § 6-3 hele 1812 ganger. Besøkene er i hovedsak rettet mot små og mellomstore virksomheter som ikke har egne valgte verneombud.

Også i 2018 er det store geografiske forskjeller i byggeaktiviteten. Eksempelvis er området rundt Oslofjorden preget av høyt aktivitetsnivå, samtidig som det i andre områder meldes om nedgang i aktiviteten. I tillegg er det sesongvariasjoner som i mange av regionene er svært avhengig av vær.

Stadig økende bruk av midlertidige, korte kontrakter og fremdeles økende bruk av innleie fører med seg ekstra utfordringer for HMS arbeidet på byggeplassene. RVOene melder om at stadig skiftende og kortvarige tilknytning til byggeplass og bedrift gjør det svært utfordrende å bygge sikkerhetskultur. Dette sammen med manglende språkforståelse fører alt for ofte til uoversiktlige og farlige situasjoner.

Det ble ikke rapportert om særlige endringer når det gjaldt store utfordringene for byggebransjen, med unntak av en markant økning av rapporter om manglende faglært arbeidskraft. Videre ble det rapportert om flere tilfeller der lærlinger ble satt til å arbeide sammen med ufaglærte og utenlandsk arbeidstakere uten felles språkforståelse. Dette er en alvorlig utvikling som kan få ringvirkninger i lang tid framover.

Arbeidstilsynets økte bruk av overtredelsesgebyr er svært godt mottatt av RVOene.

De regionale verneombudene er stadig involvert i

Regionalt verneombud Lars Mamen på byggeplass i Drammen. Foto: Håvard Sæbø.

styringsgrupper for prosjekter finansiert av Fondet for regionale verneombud. Hvilke prosjekter som er aktive er til en hver tid oppdatert på fondets hjemmeside.

Fellesforbundets RVOene holder flere forskjellige kurs gjennom året, spesielt innehar de svært ettertraktet kompetanse på utfordringer knyttet til asbestsanering og har blant annet holdt kurs for Politiet, Kripes og brannvesen.

Regionale verneombud (RVO) i hotell, restaurant og renholdsbransjen

Siden oppstarten har RVO besøkt og vært i kontakt med over 8000 virksomheter i hotell- og restaurantbransjen.. Etter utvidelse i 2017 med 4 nye RVO på det sentrale Østlandsområdet, har det vært en styrking i arbeidet mot serveringsbransjen. Besøktall for 2018 til virksomheter i serveringsbransjen er økt med nesten 30 %. Årsrapportene fra de regionale verneombudene, viser at det fortsatt er et stort behov for deres arbeid med å styrke vernearbeidet og å bidra til at helse-, miljø- og sikkerhetsforholdene er i samsvar med arbeidsmiljøloven. Flere av RVO-ene melder i sin årsrapport at de nå erfarer at flere virksomheter de har besøkt, ser

viktigheten av at virksomhetens HMS-arbeid systematiseres og dokumenteres. Ofte har virksomheten deler av HMS-arbeidet på plass, men mangler gode rutiner og dokumentasjon i HMS-systemet, spesielt ved avviksregistrering og risikovurdering. Med bistand og veiledning fra RVO får mange virksomheter systematisert sitt HMS-arbeid.

Ordningen har over tid bygget opp et betydelig fond. Dette er ikke i tråd med intensjonene for stiftelsen. For å bygge ned fondet vedtok styret at alle virksomheter skulle betale minstesats på kr 250,- i avgift for 2017. Dette bidro til å redusere egenkapitalen noe. For 2018 ble avgiften igjen beregnet ut i fra virksomhetens lønnsutgifter. Etter vedtak i fondsstyret ble avgiften for 2018 satt til 0,055 %.

Inkluderende arbeidsliv

Fellesforbundet har også i 2018 hatt jevnlig møter med Norsk Industri og Industri Energi og diskutert felles utfordringer knyttet til inkluderende arbeidsliv og om forhandlingene om ny IA-avtale. Heller ikke i 2018 har det vært stor pågang med henvendelser knyttet til IA fra egen organisasjon.

Hent-tillitsvalgt Johan Henry Eide deltar i kampanjen «Flere faste jobber» som startet høsten 2018. Foto: Håvard Sæbø.

Ny IA-avtale ble signert i desember 2018. Den nye avtalen har vesentlige endringer sammenlignet med tidligere avtaler. Det er blant annet gjort endringer i delmålene, i egenmeldingsreglene og i satsingsområdene.

Flere av bransjenes HMS-utvalg har også IA som en del av sitt arbeid.

Forbundet deltok i 2018 på møter i LOs HMS/IA utvalg.

Arbeidet mot sosial dumping og useriøsitet i arbeidslivet

Fellesforbundet har i 2018 videreført innsatsen mot sosial dumping og useriøsitet på en rekke fronter. Forbundet har vært en aktiv og synlig aktør i kampen mot løsarbeid og sosial dumping, både nasjonalt og lokalt, så vel som i pressen og sosiale medier. Arbeidet har foregått løpende gjennom året, og sentrale og gjennomgående temaer har vært innleie, sosial dumping, allmenngjøring, arbeidslivskriminalitet, useriøsitet og offentlige anskaffelser.

Forbundets innsats mot bemanningsforetakenes bruk av «fast ansatt uten garantilønn mellom

oppdrag» fikk et svært viktig gjennomslag i 2018. I juni vedtok Stortinget endringer i arbeidsmiljøloven, med virkning fra 1. januar 2019. Endringene vil kunne bidra både til å bedre leiearbeidernes kår og til å begrense omfanget av innleie fra bemanningsforetak. Det har kommet inn en presisering av begrepet fast ansettelse i loven, som gjør at praksisen med nulltimerskontrakter blir ulovlig. Videre er det nå kun fagforeninger med innstillingsrett som har rett til å avtale innleie ut over arbeidsmiljølovens hovedregel.

Høsten 2018 startet forbundet kampanjen «Flere faste jobber», som blant annet inkluderer en omfattende skoloring av tillitsvalgte om det nye regelverket.

Det var også foreslått at Arbeidstilsynet skulle få utvidete hjemler til å føre tilsyn og komme med sanksjoner mot ulovlig innleie, men dette fikk ikke flertall. Det er svært bekymringsfullt at Arbeidstilsynet ikke har fått tilstrekkelig mandat til å følge opp regelverket, og forbundet har fulgt dette opp i alle relevante sammenhenger gjennom året.

Allmenngjøring av tariffavtaler er fortsatt ett

av forbundets viktigste verktøy i kampen mot sosial dumping. Etter tariffoppgjøret 2018 krevde forbundet videreført begjæringene om fortsatt allmenngjøring av Industrioverenskomsten/VO-delen for skips og verftsindustrien, Fellesoverenskomsten for Byggfag, overenskomsten for Jordbruks- og gartnerinæringene og Riksavtalen. Det er fortsatt for lang behandlingstid fra LO på vegne av forbundet sender en begjæring til Tariffnemnda om videreføring av allmenngjøringsforskriftene, og fram til vedtak i nemnda og iverksettelse av ny forskrift. Dette betyr at det kan gå mer enn et halvår før nye satser blir gjort gjeldende og hvor ikke tariffbundne bedrifter vil ha en ekstra konkurransefordel. Alle forskriftene ble videreført, men først fra 1. desember 2018.

Allmenngjøring i skips- og verftsindustrien har vært omstridt helt siden det første kravet ble fremmet i 2007. Dessverre la ikke arbeidsgiversiden ned stridsøksa etter Høyesteretts dom i 2013, og NHO sendte samme år inn klage til ESA (EFTA Surveillance Authority). Saken handlet om hvorvidt norske myndigheter gjennom allmenngjøringsforskrifter kan pålegge utenlandske bedrifter på oppdrag i Norge å følge avtalenes reise-, kost- og losjibestemmelser, eller om dette er i strid med EUs utsendingsdirektiv. I oktober 2016 varslet ESA norske myndigheter om søksmål for brudd på EØS-regelverket. Sommeren 2018 vedtok EU en revisjon av utsendingsdirektivet, som skal implementeres samtidig i alle land i juli 2020.

Fellesforbundet, i samarbeid med LO, la i perioden 2016–2018 ned betydelig arbeid for å påvirke relevante aktører i denne prosessen. Håpet var at revisjonen skulle bidra til å løse konflikten rundt RKL. I oktober 2018 vedtok Tariffnemnda fortsatt allmenngjøring i verft, også av reise, kost og losji. Men, bestemmelsen ble avgrenset til å gjelde kostnader som påløper i Norge. Og kravet til dekning av «et rimelig antall hjemreiser» ble fjernet. Tariffnemnda viste fortsatt til høyesterettsdommen, og sier eksplisitt at den er retningsgivende for hva nemnda legger til grunn. Men nemnda pekte også på at det er vedtatt et nytt utsendingsdirektiv, og begrunnet endringen med dette. I det nye direktivet har det kommet inn en bestemmelse om reise, kost og losji, men hvor det trekkes et skille mellom hva som skal dekkes av hjemlandets og vertslandets rett. LOs medlem i Tariffnemnda stemte i mot endringene som ble begrunnet med et direktiv som ikke trer i kraft før sommeren 2020. I desember 2018 meldte ESA at de lukket saken mot Norge, uten å gi NHO medhold i klagen.

NHO og Norsk Industri ga deretter uttrykk for at saken aldri burde vært fremmet til ESA, og at det er nå er enighet mellom partene om at allmenngjøringsforskriftens RKL-bestemmelser gjelder for utsendte arbeidere til Norge, i det de passerer grensa.

Regjeringas strategi mot arbeidslivskriminalitet er fortsatt altfor svak både når det gjelder tiltak mot sosial dumping og a-krim. Satsingen på samordning mellom tilsynsetatene, og opprettelsen av a-krimsentre har ført til mer effektive tilsyn, men er dessverre ikke videreutviklet tilstrekkelig. Arbeidstilsynet er en krumtapp i kampen mot a-krim og sosial dumping, men har gjennom flere år fått kutt i budsjettet. Som en følge reduseres antall ansatte, selv om oppgavene øker. Utarming av Arbeidstilsynet fører ikke bare til en svekkelse av arbeidet rettet mot useriøsitet, men også til en nedprioritering av den generelle innsatsen for å ivareta arbeidsfolks liv og helse. Det er ytterst viktig at nye oppgaver ikke svekker tilsynet sin kapasitet til å utføre det ordinære og løpende tilsyns- og veiledningsarbeidet.

I 2017 tok Fellesforbundet et initiativ sammen med Norges Bilbransjeforbund for å få opprettet et treparts bransjeprogram for bilbransjen. Bakgrunnen var en felles bekymring for useriøsitet og sosial dumping i deler av bransjen. Høsten 2018 fikk vi politisk gjennomslag for dette, og programmet hadde oppstartsmøte i desember 2018.

Fellesforbundet har også i 2018 hatt ett sterkt fokus på det offentlige som innkjøper og betydningen av å ha en innkjøpspolitikk som fremmer et seriøst arbeidsliv. Forbundets budskap har vært at man ved offentlig anbud skal settes krav til tilbyder om at disse skal være lærebedrifter, krav til egenbemanning og maks antall underentreprenører. Gjennom året har flere deler av forbundet arbeidet aktivt med dette tema. Mange kommuner har nå satt i verk modeller med elementer kjent fra Telemarksmodellen og Osloomodellen, som setter strenge krav til offentlige anskaffelser. Forbundet har sammen med KS, BNL og DIFI utarbeidet et forslag til avtale som kommuner og fylker kan benytte i sitt arbeid med nye og strengere regler for offentlige anskaffelser. Ikke som en erstatning for andre modeller, men for å få flest mulig kommuner til å vedta innstramminger. Over 150 kommuner og fylker har innført strengere regler. Denne avtalen ble revidert og videreført sommeren 2018.

Arbeidet mot sosial dumping og useriøsitet i arbeidslivet fikk et viktig gjennomslag da Stortinget vedtok endringer i arbeidsmiljøloven. Foto: Håvard Sæbø.

Samfunnspolitisk arbeid

Det næringspolitiske arbeidet

Forbundet har også i 2018 arbeidet bredt for å fremme norsk industri- og næringslivs rammevilkår for å sikre framtidig produksjon og arbeidsplasser i Norge. Forbundet har ført en løpende politisk påvirkning for aktiv næringspolitikk i tråd med uttalelsene fra Landsmøtet. Forbundet har på egen kjøl eller via LO fremmet vårt syn gjennom en rekke formelle høringer fra regjeringa, og vi har deltatt i flere offentlige høringer med på Stortinget. I tillegg til et utstrakt uformelt påvirkningsarbeid gjennom diverse møter med representanter fra regjering og storting.

Fall i etterspørselen fra petroleumsnæringen har bidratt til at norsk økonomi har vært i en konjunktur nedgang helt siden høsten 2014. Ringvirkningene fra aktiviteten i petroleumsnæringen er store, og reduksjonen i sysselsettingen i flere leverandørnæringer har vært kraftig. Dette snudde i 2018 med en stabilt høy oljepris og sanksjonerings av flere PUDer for utbygging av felter på norsk sokkel. Med en oljepris i spennet mellom 60-70 dollar per fat og en reduksjon i utbyggingskostnadene på rundt 40 pst for et felt på norsk sokkel siden høsten 2014, har norske leverandørbedrifter vunnet en rekke kontrakter i sterk internasjonal konkurranse.

For skipsverftene har situasjonen også vært sterkt preget av fallet i oljeprisen og situasjonen på norsk sokkel. I 2014 hadde de om lag 80 pst av sin ordreportefølje innen offshore-segmentet. Skipsverftene har vært gjennom en svært krevende omstilling. De har omstilt seg mot explorer-cruise, brønnbåter til havbruksnæringen og lavutslippsferger. Det er en utfordring at halvparten av de over 50 el-fergene som er satt i bestilling, bygges i utlandet. Mange ordre er likefullt vunnet og verdien av ordrebøkene samlet er i 2018 kommet opp på nivå med toppårene tidligere på 2010-tallet, men det er usikkerhet knyttet til inntjening og marginer i disse fartøysegmentene sammenliknet med de høyteknologiske offshorefartøyene som dominerte ordrebøkene tidligere. Forbundets politikk har vært å fremme behovet for omstillingsbidrag fra regjeringa knyttet til olje- og gassrelatert virksomhet, særlig mot verft og særlig ift. Vestlandet. I tillegg har vi kjørt hardt på at byggingen av nye kystvaktfartøy til Forsvaret må framskyndes og bygges på norske verft. Noe vi fikk gjennomslag for i 2017. Vard vant kontrakten med Forsvarsdepartementet i 2018, og forbundet jobber videre med å sikre politisk forventning til at de tre kystvaktfartøyene til en verdi av mellom 6–7 mrd. NOK får mest mulig norsk

innhold, både rent forsvarsmaterielt og innen det maritime. Det er ingen grunn til at ikke norske underleverandører skal vinne fram her. Innenfor det maritime er det også grunn til å framheve i beretningen at marineenheten til Rolls Royce ble lagt ut for salg tidlig i 2018. Rolls Royce har mange ansatte i denne enheten i Norge. Etter en lengre prosess hvor tillitsvalgte og forbundet var involvert både ift. regjering og storting endte Kongsberg Gruppen opp som kjøper. Dermed sikret vi et norsk og halvstatlig eierskap til viktig maritim kompetanse. En løsning forbundet ser seg meget tilfreds med.

Forbundet deltar aktivt i KonKraft-samarbeidet sammen med Norsk Olje og Gass, Norsk Industri, Rederiforbundet, LO og Industri Energi. KonKrafts Råd opprettet prosjektet «Konkurranseskraft – norsk sokkel i endring» i januar 2017. Formålet var å sikre verdiskaping, arbeidsplasser og global konkurranseskraft for den norske olje- og gassnæringen på lang sikt. Arbeidet med rapporten har pågått gjennom hele året og har engasjert flere av våre sentrale tillitsvalgte i styringsgruppen og i diverse arbeidsgrupper. Anbefalingene fra dette utvalget og en samlet olje- og gassnæring ble presentert tidlig i 2018. Samtlige anbefalinger er i 2018 videreført hovedsakelig av næringen selv med deltakelse fra både operatør og leverandørsiden. Konkrafts Råd vil følge opp næringens arbeid tett videre.

Sammen med Konkraft-aktørene og industriforbundene i LO presenterte vi i november i Tromsø en mulighetsstudie for havnæringene i Nord-Norge. Sintef påpeker her at vi vil kunne oppleve en dobling av sysselsatte fra rundt 18 000 i dag til over 40 000 i 2040 dersom vi evner å forvalte og ta i bruk våre havressurser på en god måte. Forbundet påpekte i den sammenheng at vi sannsynligvis vil kunne doble det antallet igjen, hvis vi også tar inn over oss de reelle ringvirkningene på land, hvor f.eks. hotell og restaurantnæringen spiller en viktig rolle. Disse mulighetene bør Nord-Norge sørge for å ta vare på. Etter en tids arbeid og god dialog med Olje- og energidepartementet (OED) klarte vi sammen med Norsk Industri og LO også å få endret den såkalte PUD-veilederen på en slik måte at operatørselskapene når de skal sette ut utbyggingskontrakter i større grad må forsikre seg om at de som deltar i konkurransen er i stand til å levere på tid, pris og ikke minst kvalitet. Et viktig skritt for å unngå overskridelser og kvalitetsavvik som vi dessverre har sett litt for mange eksempler på de senere årene.

Sommeren 2017 kom endelig regjeringas Industrimelding (St. Meld. 27 (2016–2017)). Den norske modellen og kompetanse blir trukket fram som helt sentrale fortrinn for norsk industri i den omstillingen vi både har vært og ikke minst skal i gjennom framover. Ett av tiltakene i Industrimeldingen var å etablere et Topplederforum for digitalisering. Som eneste representant fra arbeidstakersiden ble forbundets leder oppnevnt der. Et av tiltakene på digitalisering fra Industrimeldingen var å etablere et topplederforum for industrien som skal gi råd til næringsministeren om digitalisering og industri. Forumet ble etablert i 2017, og hadde i løpet av 2018 to møter med næringsminister Torbjørn Røe Isaksen. Topplederforumet skal diskutere hvordan norsk industri best kan utnytte mulighetene og utfordringene som digital teknologi og digitalisering fører med seg. Det skal også gi oppdaterte innspill til regjeringa om videre utvikling av industripolitikken framover.

I 2018 oppdaterte vi også det felles fiskeripolitiske notatet vi i 2017 utarbeidet sammen med NNN, IE og Sjømat Norge. LO og de tre Sjømannsorganisasjonene, Norsk Sjømannsforbund, Norsk Sjøoffisersforbund og Det norske maskinistforbund er kommet med. Her pekte vi på hva myndighetene må legge til rette for dersom vi skal få til en næringsutvikling som sikrer verdiskaping og arbeidsplasser i fiskeri- og havbruksnæringen framover. Det oppdaterte fellesnotatet ble overlevert til Fiskeriministeren.

Innenfor vedlikehold i Forsvaret har forbundet uttrykt sterk bekymring for en utvikling hvor vedlikeholdet blir satt ut stykkevis og delt, med det resultat at det blir stadig mer pulverisert, fragmentert og uoversiktlig. Dette har dessverre fortsatt i 2018. Sammen med Militære Verksteders Samorganisasjon (MVS) i forbundet og forsvarsforbundene i LO har vi bedt Forsvarsministeren om en utredning av alternative måter å organisere vedlikeholdet på slik at vi beholder kompetanse og er best mulig stillet sikkerhets- og beredskapsmessig. Vi utarbeidet et felles LO-notat med oppskrift på hvordan dette kunne gjøres. Forsvarsdepartementet har vist interesse, men dessverre ikke fulgt vår oppfordring.

En positiv hendelse mot slutten av 2018 var at AIM-Norway endelig fikk en ny eier i Kongsberg Gruppen. Etter at Stortinget for snart 3 år siden besluttet at AIM-Norway skulle omgjøres fra SF til et AS har forbundet jobbet for dette som den beste løsningen. Nå håper vi at de ansatte i 2019 og framover kan få oppleve en god og forutsigbar

eier som kan levere interessante og spennende oppdrag til selskapet.

Det regjeringsoppnevnte SKOG22-utvalget leverte sin rapport til Landbruks- og matministeren i januar 2015. Utvalget anslår i rapporten at næringens omsetning kan firedobles og at næringen kan bidra til å redusere de nasjonale klimagassutslippene med om lag 20 prosent. Forbundet er representert i Verdikjeden skog og tre som er en videreføring av SKOG22-utvalget. Verdikjeden har gjennom uttalelser og politisk aktivitet fulgt opp Skog22 sine anbefalinger. Forbundet har også på eget initiativ fulgt opp rapportens forslag til tiltak gjennom henvendelser til fagdepartement og aktuelle politikere. Forbundet har i perioden på egen hånd, i samarbeid med LO og i samarbeid med Verdikjeden skog og tre kommet med innspill og krav til regjeringa og de enkelte fagdepartement med krav om en videre oppfølging av tidligere anbefaling for å styrke skog og tre næringenes rammevilkår. Innspillene er gitt i forbindelse med behandling av statsbudsjett og ny regjeringsplattform, samt en oppfølging av skogbruks og landbruksmeldingene som ble framlagt av regjeringa i 2016. Selv om noen av innspillene er tatt til følge i både statsbudsjett og regjeringsplattform, mangler det blant annet fortsatt forslag til konkrete tiltak i fra regjeringa når det gjelder vurdering av hvilke tiltak og innretninger på kapitaltilgang og investeringsmidler som kan bidra til en videre utvikling av skognæringa.

Forbundet har løftet fram viktigheten av et profesjonelt aktivt statlig eierskap for framtidig verdiskaping og sysselsetting. Vi har også nok en gang argumentert for et nytt eierskapsinstrument som kan sikre nasjonal forankring av strategisk viktige bedrifter sammen med private norske eiere, i forbindelse med at regjeringa har startet opp arbeid med ny eierskapsmelding som skal legges fram for Stortinget i løpet av 2019.

Norge er fortsatt et attraktivt reisemål og 2018 ble nok et godt år. I 2018 var det over 33,8 millioner kommersielle gjestedøgn i Norge, en økning fra 2017 på 1,5 prosent. Tallene fra 2018 viser at tallene er stabilisert på et høyt nivå. Det er fortsatt store forskjeller innen bransjen. Hoteller i utkantene sliter med både belegg og priser, mens byhoteller og hoteller rundt store knutepunkter fortsatt går, med noen unntak, svært godt. Til tross for det gode nivået er oljekrisa fortsatt synlig på utviklingen for hotellene, med det er en bedring i mange markeder.

Regjeringa har fortsatt med å organisere det reiselivspolitiske arbeidet i regjeringas reiselivsutvalg hvor Fellesforbundet sitter. Aktiviteten har fortsatt vært lav i 2018. Den organisatoriske strukturen på reiselivet og arbeidet Nærings- og fiskeridepartementet har hatt koordineringsansvaret for er levert uten at det til nå har bidratt til nevneverdige resultater.

Stortingsmelding for reiselivet som var varslet høsten 2016 kom våren 2017. Meldingen svarte ikke ut reiselivets utfordringer og fokuserte først og fremst på skattelette, behov for forenkling og koordinering av tilsyn. I løpet av 2018 er det ikke kommet ytterligere konkretiseringer av tiltak Stortinget pekte på som forsikring og satsing på helårsreiseliv.

Fellesforbundet har deltatt i Innovasjon Norges arbeid med Bærekraftmerking av turistdestinasjoner. En del destinasjoner har gjennomført prosesser og blitt merket som Bærekraftig turistdestinasjon og flere er på vei.

Situasjonen i serveringsnæringen er fortsatt utfordrende. Det er stadig saker om svart arbeid og lønnsomheten er lav. Høsten 2013 kom en utredning fra FAFO om arbeidsforholdene i serveringsnæringen. Denne ble ferdigbehandlet og publisert i 2014 og danner grunnlaget for bransjeprogrammet Uteliv som ble startet i 2014 og fortsatte i 2018. Rapporten om en helhetlig gjennomgang av serveringsnæringen som kom i desember 2014 og er viktig for politikkutformingen framover.

Partene i bransjeprogrammet sendte i 2015 et felles brev til regjeringa om sammenslåing av serveringsloven og alkoholoven for å skape en ny og bedre næringslov for utelivet. Regjeringa har startet et arbeid med å revidere serveringsloven i 2018. Arbeidet forsetter inn i 2019. Det ser ikke ut til at vårt, og Bransjeprogrammets forslag om å slå sammen Alkohol og serveringslov blir tatt til følge. Bransjeprogrammet har i 2018 fortsatt arbeidet med tiltak for de som vil starte bedrift og har innledet et samarbeid med Brønnøysundregistrene. Piloten er ferdig og endelig versjon startes opp i 2019.

Arbeidet med å løfte kampen mot seksuell trakassering i hotell- og restaurantbransjen er intensivert i 2018. Med kampanjen «sette strek» og gjennomføring av en rekke kurs over hele landet. Sammen med NHO Reiseliv har vi også oppnådd å utfordre bedriftene til å ta dette alvorlig gjennom en egen aksjon kalt «not on

Situasjonen på arbeidsmarkedet fortsatte å forbedre seg gjennom 2018. Foto: LO media

the menu». Denne emneknaggen er brukt i hele Europa i kjølvannet av #metoo-kampanjen.

Klima og miljøpolitikk

Klimamålene fram mot 2050 innebærer store omlegginger. Dette gir store utfordringer, men også store muligheter, for norsk næringsliv. Landsmøtuttalelsene om næringspolitikk og klimapolitikk er retningsgivende for forbundets arbeid på området, og viser hvordan klimapolitikken gir mange gode muligheter for norsk næringsliv.

Fellesforbundet deltok i 2018 i LOs delegasjon under FNs klimaforhandlinger COP24 i Katowice. Et viktig formål med fagbevegelsens deltakelse var å følge med på framdriften i forhandlingene på de saksefelt som berører de krav fagbevegelsen har. I 2015 i Paris vant ITUC gjennom med et svært viktig krav: Just Transition – rettferdig omstilling – ble omtalt i forordet til Parisavtalen, og er ett av områdene som skal gjennomsyre landenes oppfølging av avtalen. Det lyktes vi med i Katowice. Det er avgjørende for fagbevegelsen at dette blir mer enn fagre ord, og at det følges opp i praktisk politikk. Erna Solberg undertegnet på vegne av Norge deklarasjonen fra

forbundets internasjonale føderasjon IndustriAll om Just Transition.

Forbundet har vært meget engasjert og prioritert arbeidet med karbonfangst- og lagring (CCS) gjennom hele 2018. Vi var med på rapporten om verdiskaping og sysselsetting som kom på vårparten, deltok på et større arrangement under Arendals uka og har presentert fullskala-prosjektet for våre europeiske kollegaer i IndustriAll i et større møte der. For å lykkes er vi avhengig av at også europeisk industri engasjerer seg og ønsker å bli med. Derfor har dette arbeidet vært viktig.

Reiselivet, inkludert partene i arbeidslivet, turist-, natur og miljøorganisasjoner, gikk sammen om å utarbeide et veikart for bærekraftig reiseliv, en strategi for hvordan næringen sammen med myndighetene kan sikre at Norge kan by på gode bærekraftige opplevelser. Veikartet ble lansert og overrakt klima- og miljøministeren under Arendalsuka.

Utdanning og fagopplæring

Gjennom representasjon i Samarbeidsrådet for yrkesopplæring (SRY) og i de faglige rådene har forbundet vært med på å utforme morgendagens

fagarbeidere. SRY er rådgivende organ til Kunnskapsdepartementet, mens de faglige rådene er rådgivende overfor Utdanningsdirektoratet på saker som gjelder mer fagspesifikke spørsmål.

Forbundet følger opp arbeidet med endringer i tilbudsstrukturen og fagfornyelsen. Det er mobilisert medlemmer av læreplangrupper for relevante fagene og arbeidet med selve læreplanene vil være viktig framover. Det er også oppnevnt nye medlemmer til faglige råd.

I tariffoppgjøret 2018 ble partene enige om å jobbe videre med etter- og videreutdanning. Sammen med Norsk Industri og BNL har vi jobber opp mot myndighetene for å sikre midler til et bransjeprogram for etter- og videreutdanningen. Dette førte til en bevilgning på 30 millioner over statsbudsjettet for 2019, hvorav Fellesforbundet er en del av satsningen i privat sektor for halvparten av denne summen. Dette arbeidet blir viktig i også i årene framover.

Arbeidsmarked og velferdspolitik

Situasjonen på arbeidsmarkedet fortsatte å forbedre seg gjennom 2018. I desember 2018 var 79 000 personer registrert som helt ledige eller arbeidssøkere på tiltak hos NAV. Bruttoledigheten, som er summen av helt ledige og arbeidssøkere på tiltak, utgjorde 2,9 prosent av arbeidsstyrken i desember 2018 mot 3,1 prosent ett år tidligere. 63 500 personer var registrert som helt ledige, det tilsvarte 2,3 prosent av arbeidsstyrken i desember 2018. 15 500 arbeidssøkere deltok på tiltak i desember 2018 (mot 19 600 i desember 2017), som utgjør 0,6 prosent av arbeidsstyrken. Ledigheten har falt innenfor alle Fellesforbundets store områder fra 2017 til 2018: «Bygg- og anlegg» (-18 %), «Industriarbeid» (-29 %) og «Reiseliv og transport» (-3 %).

I budsjettforslaget for 2019 la regjeringa opp til totalt 59 000 tiltaksplasser. Dette var 4 200 færre plasser enn for 2018. Plassene var ikke, som tidligere, fordelt på tiltaksplasser for ordinært ledige og personer med nedsatt arbeidsevne. Fellesforbundet påpekte i brev og høring at dette er for få plasser og at vi frykter regjeringas manglende prioritering vil ramme personer med nedsatt arbeidsevne, gi færre tiltak i regi av tiltaksarrangører, og redusert bruk av tiltaket Arbeidsforberedende trening (AFT), et tiltak Stortinget tidligere har bedt regjeringa vektlegge.

Regjeringa la opp til 10 300 VTA-plasser i sitt budsjettforslag. Etter forhandlinger med Kristelig Folkeparti ble dette oppjustert til 10 700 plasser,

noe vi er fornøyd med. Men vi har lenge påpekt at regjeringa må komme opp med en plan for å øke antallet plasser. En slik plan foreligger ikke.

I 2014 besluttet regjeringa, på tross av sterke protester fra blant annet Fellesforbundet, å anbudsutsette store deler av tiltaksapparatet. Anbudsutsettingen er nå evaluert. Her fremkommer det at den sosialfaglige kompetansen er dårligere enn tidligere og at anbudsutsetting har gitt et dårligere tilbud til de brukerne som har svakeste forutsetninger. Denne delen av evalueringen har regjeringa valgt å underkjenne. Den ønsker å igangsette en ny evaluering. I sitt innspill ba Fellesforbundet regjeringa ta evalueringen på alvor. Vi påpekte at anbudsutsetting av arbeidsmarkedstiltak ikke har gitt økt mangfold av leverandører og det er ikke mulig å avgjøre om økt kvalitet er et resultat av anbudsutsetting. Anbudsutsetting rammer dem som står lengst fra arbeidsmarkedet. Bruk av anbud egner seg ikke som anskaffelsesform av tiltak beregnet på denne gruppen. Fellesforbundet mener tiltak til brukerne med svakeste forutsetninger bør arrangeres av ikke kommersielle tiltaksarrangører. I stedet for å igangsette flere evalueringer må regjeringa fase ut bruk av anbud for denne gruppa.

I 2017 nedsatte regjeringa en arbeidsgruppe med representanter fra partene og myndigheten for å se på permitteringsordningen. Gruppa ble ferdig med sitt arbeid ved årsskiftet og rapporten ble offentlig utpå nyåret 2018. Mens gruppa var i arbeid foreslo regjeringa i forbindelse med statsbudsjettet 2018 å redusere dagpengeperioden fra 52 til 26 uker. Dette ble vedtatt av regjeringspartiene og KrF samtidig som de også vedtok å utvide arbeidsgivers periode med lønnsplikt fra 10 til 15 dager. Dette vil blant annet vanskeliggjøre bruk av rullerende permitteringer, og kan medføre økt bruk av oppsigelser. Fellesforbundet, sammen med Norsk Industri, reagerte kraftig på dette.

Som en overgangsordning fikk uføre som mottok bostøtte ved innføring av uføretrygd i 2015 beholde denne, ordningen er nå gjort varig. Men Fellesforbundet har også krevd at ny uføretrygd ikke må stenge ute personer som uten reformen ville hatt rett på bostøtte. Vi mener regjeringa må finne en løsning som omfatter alle med lav nettoinntekt, men som på grunn av ny uføretrygd får en bruttoinntekt som overstiger inntektsgrensen for bostøtte.

Barn med foreldre med delt omsorg må i dag være registrert i folkeregisteret på en av

foreldrenes adresse. Kun den forelder med adressen hvor barnet er folkeregistret kan få barnet inkludert i beregning av bostøtte. Fellesforbundet har lenge krevd at felles barn må inngå i bostøtteberegningen for begge foreldrene. Vi har foreløpig ikke fått gjennomslag for dette.

Tjenestepensjon

Som et resultat av rapporten «Egen pensjonskonto og andre tilpasninger i privat tjenestepensjon», utarbeidet av arbeidsgruppa nedsatt etter tariffoppgjøret 2016, sendte regjeringa i november 2017 ut forslag til endringer i innskuddspensjonsloven på høring. I desember 2018 la regjeringa fram lovforslag hvor det blant annet foreslås at:

- arbeidstakere i innskuddspensjonsordninger skal samle sine pensjonskapitalbevis fra tidligere arbeidsforhold og tidligere individuell sparing på én pensjonskonto i arbeidsgivers pensjonsordning (egen pensjonskonto).
- arbeidstaker skal kunne velge å flytte både sin tidligere og nåværende pensjonsopptjening til en annen leverandør enn arbeidsgivers leverandør (selvvalgt leverandør).
- regelen om at arbeidstaker må ha vært ansatt i minst 12 måneder for å ha krav på å få med seg sin opptjente pensjonskapital oppheves. Arbeidstaker vil da få med seg sin opptjente pensjonskapital på tidspunktet for fratredelsen uavhengig av lengden på arbeidsforholdet.

Vi antar at lovforslaget blir vedtatt av i løpet av våren 2019. Men ikrafttredelsesdato er fortsatt uklart.

Når disse endringene vedtas vil tre av våre krav fra tariffoppgjøret 2016 være innfridd, egen konto, valg av egen leverandør, og rett til pensjonskapitalen uavhengig av lengden på arbeidsforholdet.

Krav til ytterligere forbedringer, som innbetaling fra første krone var en del av kravene til tariffoppgjøret 2018, uten at partene LO og NHO kom til enighet. Men, i april 2018 fremmet representanter fra AP og SV forslag som blant annet inneholdt forslag til lovendring som skal sikre:

- pensjonsopptjening starter fra første krone man får i lønn.
- det gis medlemskap i pensjonsordning også for lavere stillingsandeler enn 20 prosent.
- det gis medlemskap i pensjonsordning også for arbeidstaker under 20 år.

Lovforslaget ble ikke ferdigbehandlet i 2018. Fellesforbundet vil fortsette arbeidet med disse forbedringene i pensjonslovene.

Organisasjonsarbeidet

Medlemsutvikling og rekruttering

Fellesforbundet hadde ved inngangen til 2019 totalt 142 591 medlemmer. Av disse var 100 279 yrkesaktive medlemmer. Det vil si at vi hadde en økning på 1 935 medlemmer totalt og 2 054 yrkesaktive medlemmer i løpet av 2018.

Fellesforbundet rekrutterte 18 603 nye medlemmer i 2018, og det ga en netto medlemsvekst på 1 935 medlemmer. Dette resultatet kommer som en følge av aktivt arbeidet i forbundets avdelinger og blant tillitsvalgte i bedriftene. Medlemsveksten innen overenskomstområdene havbruk, bil og fly fortsetter også i 2018. Det mest gledelige er at nedgangen på Fellesoverenskomsten for byggfag og Industrioverenskomsten er snudd til en netto vekst i løpet av året. Begge overenskomstene hadde en netto vekst på 4 %.

Se tabell 2 og 3 i tabelldelen bak i beretningen.

Deltakelse i uravstemning ifbm. tariffoppgjøret
Det er vanskelig å sammenlikne årets tariffoppgjør direkte med de foregående pga. oppgjørsformen. Oppgaven med å gjennomføre en uravstemning blir ganske annerledes når alle

forbundets klubber skal stemme på samme tid, enn når det fordeles ut over i flere omganger. For å få mer oppmerksomhet, og vise hvor viktig uravstemningene er i Fellesforbundet, ble det etter forslag fra representantskapet laget en stemmeurne i papp til bruk ved avstemningen. Vi kan slå fast at Fellesforbundet hadde en oppslutning i snitt på ca. 70 %. Dette tallet er vesentlig bedre enn andre LO-forbund. Det ble gjort en formidabel jobb av forbundets avdelinger for å få ut stemmemateriell, og få inn resultatene.

Bedriftsbesøk

Det største løftet for hele organisasjonen i 2018 var målsetningen om å besøke alle bedrifter med tariffavtale. Forbundet har tariffavtale med over 5 000 bedrifter. Vi klarte å besøke flere bedrifter (nesten 4 000) i 2018 enn ved bedriftsbesøkene i 2014. I disse bedriftene er 93 % av forbundets medlemmer med overenskomstdekning ansatt.

Det mest signifikante funnet fra besøkene er at kun ca. halvparten av bedriftene som benytter seg av innleie fra bemanningsbyrå som har avtale med tillitsvalgte om dette. Det er også flere bedrifter som leier inn arbeidskraft enn det var forrige gang vi hadde bedriftsbesøk som prioritert oppgave i 2014.

Forbundsleder Jørn Eggum på bedriftsbesøk i Oslo. Foto: Håvard Sæbø

Nye regler om innleie og RKL

Før sommeren 2018 vedtok Stortinget endringer i arbeidsmiljøloven som strammer inn adgangen til å leie inn arbeidere fra bemanningsselskap. Lovendringene er gjort gjeldende fra 1. januar 2019. Resultatet i de sentrale forhandlingene på Industrioverenskomsten ga en omforent forståelse av bestemmelsene for reise, kost og losji (RKL). Forbundet startet gjennom sommeren opp arbeidet med å lage en plan for hvordan disse nye reglene skal føre til endring ute i arbeidslivet i form av mindre innleie, flere faste ansatte og enhetlig praktisering av RKL. En kampanjemedarbeider ble ansatt fra slutten av oktober, og det ble utnevnt en innleieansvarlig i hvert ADK. Det er utdannet 26 veiledere til å holde kurs rundt omkring i landet. Arbeidet med å få flere faste ansatte og mindre innleie vil være en prioritert oppgave i 2019.

Organisasjon

Det ble i mai arrangert et kurs med faglig påfyll for ansatte og valgte som driver med organisering og rekruttering som en vesentlig del av sine arbeidsoppgaver. Dette er noe som har vært etterspurt lenge. Fokuset var på hvordan man kan skape gode faglige felleskap på arbeidsplassene, og hvordan avdelingene kan gå fra å være brannslukkere og «klubbkontor» til å bli veiledere og rådgivere for sterke og trygge tillitsvalgte i bedriftsklubbene. Arrangementet fikk meget gode tilbakemeldinger, og det planlegges å gjøre det samme igjen. Håpet er at man etter hvert vil utvikle en metodikk som vil gi flere aktive klubber og gode tillitsvalgte ute på bedriftene.

Forbundet har også fulgt opp noen av de områdene som det var særlig fokus på i 2017. Det har vært en samling for grønn sektor og også møter med de grafiske avdelingene. Organisasjonskonferansen 2018 samlet flere avdelinger enn noen gang.

Forbundets avdelinger

Ved utgangen av 2018 hadde forbundet 74 lokalavdelinger. Det var tre færre enn forrige år. Avdelingene er selvstendige organisasjonsledd innenfor forbundet med egne vedtekter, økonomi og styrer.

De fleste av forbundets avdelinger utfører sine oppgaver i henhold til vedtektene og handlingsplaner, men det finnes fortsatt avdelinger som på langt nær utfører sine oppgaver tilfredsstillende. Forbundet utfører virksomhetsrevisjon i avdelingene. Der det avdekkes mangler

ved virksomheten, foreslår forbundet tiltak i avdelingen for å sikre at medlemmene får det tilbud og den oppfølging de har krav på.

Samtlige avdelinger skal benytte statsautorisert eller registrert revisor ved revisjon av sine regnskaper.

Se tabell 4 og 5 i tabelldelen bak i beretningen.

Tariff- og bransjeråd

I mai 2018 ble det valgt tariff-/bransjeråd 2018-2020 for områdene industri, byggfag, hoteller og restauranter, byggeindustri, bil, treforedling, AMB/VTa, fly, avis, forsvarets verksteder, havbruk, grønn sektor og grafisk industri. Oppnevningsperioden er toårig. Det ble holdt 33 møter i de 13 tariff-/bransjerådene. Tariff-/bransjerådene er blant annet ansvarlig for holde bransjekonferanser. Det er i 2018 avholdt sju bransjekonferanser, avis og grafisk holdt felles bransjekonferanse.

Faglig politisk arbeid

Fellesforbundet har et aktivt fagligpolitisk arbeid både sentralt og lokalt. Forbundet skal ha kontakt med alle politiske partier for å fremme medlemmenes og forbundets interesser. I tillegg skal forbundet ha et fagligpolitisk samarbeid med Arbeiderpartiet.

Forbundet arrangerte i september en faglig-politisk ledersamling med nær hundre deltakere. I overkant av femti avdelinger var representert ved avdelingsledere eller andre med ansvar for fagligpolitisk arbeid. I tillegg deltok stortingsrepresentanter som er medlemmer av forbundet, forbundets ledelse og folk fra administrasjonen. Samlinga var en kombinasjon av innledninger, gruppearbeid og plenumsdebatt. Temaene var forbundets fagligpolitiske arbeid og samarbeid, fagligpolitisk skolering og studiearbeid, bruk av media i det fagligpolitiske arbeidet og kommunevalget 2019. I tillegg holdt våre gjester fra IF Metall i Sverige innledning om valgkampen og valget i Sverige, og tre av våre stortingsrepresentanter snakket om arbeidet på Stortinget og om behovet for kontakt med forbundet og fagbevegelsen ellers. Tilbakemeldingene fra deltakerne var svært gode både når det gjaldt form og innhold på konferansen.

Det ble på slutten av året utarbeidet et studiehefte kalt «Fagbevegelsen og samfunnet – studieheftet i fagligpolitisk arbeid.» Heftet gir innføring i den fagligpolitiske historien og om hvordan en kan drive fagligpolitisk arbeid i dag. Heftet kan

brukes i Faglig grunnkurs serien – trinn 3 – om fagligpolitisk arbeid og samarbeid.

I juni sendte vi ut heftet «Kommune- og fylkestingsvalget 2019 – VÅRE SAKER». Det inneholdt tips på saker som avdelingene kan fremme i partienes programarbeid i kommuner og fylker. Samtidig oppfordret vi avdelingene om å engasjere seg i nominasjonsprosessene i partiene for å få nominert kandidater til partienes valglistor. Det var stor etterspørsel etter heftet. Det ble også arrangert flere konferanser i regi av både forbund og avdelinger der tema var programarbeidet og nominasjon.

Representantskapet vedtok at kommune- og fylkestingsvalget skulle være en prioritert oppgave i 2019. Forbundsstyret vedtok konkrete tiltak som forbundet og avdelingene skal utføre. Med bakgrunn i dette utarbeidet forbundet en mal for valgkampplan for avdelingene.

Forbundet hadde i 2018 kontaktmøter med flere partier. I tillegg har vi hatt en rekke møter med ulike fraksjoner og enkeltrepresentanter på Stortinget. Forbundet har også deltatt i flere møter med politisk ledelse i departementene, både etter initiativ fra oss sjøl eller i samarbeid med andre forbund og LO. Men vi er også blitt invitert til departementer for å fremme våre synspunkter.

Forbundet sendte i forkant av regjeringa sin budsjettkonferanse om statsbudsjett 2019 innspill på saker som var viktige for oss. Noen av sakene ble fulgt opp gjennom møter seinere, og ikke minst gjennom deltakelse i ulike budsjettøringer i Stortinget. Gjennomslaget for våre saker ble ikke veldig stort. Noen saker fikk vi likevel gehør for som bransjeprogram for industri og bygg når det gjaldt etter- og videreutdanning, det ble satt av økte midler til næringsrettet forskning innenfor viktige områder for oss og det ble en økning i antall plasser innenfor Varig tilrettelagt arbeid (VTA) med 700 plasser.

De to sakene som forbundet jobbet mest med politisk i 2018 var å få vedtatt tilstramminger i arbeidsmiljøloven når det gjaldt innleie fra bemanningsselskaper og få gjort det ulovlig med bruk av såkalte null-timers kontrakter. Den andre saken var tjenestepensjon med rett til opptjening fra første krone og fra første dag, og opptjening også ved lave stillingsbrøker.

Etter utallige møter i Stortinget og kontakt med enkeltrepresentanter ble det til slutt flertall for å stramme inn arbeidsmiljøloven om adgangen

til innleie fra bemanningsselskaper utover det som kan kalles for vikarinnleie. Loven fastlegger nå at slik innleie kun kan skje etter avtale med tillitsvalgte i bedrifter som er omfattet av tariffavtale med såkalt innstillingsrett (store fagforeninger). Samtidig ble arbeidsmiljøloven skjerpet slik at vilkåret for at en stilling skal være fast, er bl.a. at stillingen skal være løpende og tidsbegrenset og at arbeidstaker sikres forutsigbarhet for arbeid i form av et reelt stillingsomfang. I arbeidsavtalen skal det framgå at arbeidstaker sikres forutsigbarhet for arbeid i form av et reelt stillingsomfang, lengde og plassering av den daglige og ukentlige arbeidstid.

Fellesforbundet arbeidet hardt for å få til forbedringer i obligatorisk tjenestepensjon. Regjeringa kom oss i møte på å få rett på egen pensjonskonto og at også opptjening i stillinger kortere enn ett år skulle gi opptjening. Vi fikk derimot ikke flertallet med på opptjening fra første krone, og heller ikke for små stillingsbrøker.

Fellesforbundet deltok i politiske markeringer foran Stortinget arrangert av LO og av lokale avdelinger. Forbundsleder holdt appeller på disse arrangementene.

Fellesforbundet deltar i det faglig politiske samarbeidet med Arbeiderpartiet ved at forbundsleder er medlem av Samarbeidskomiteen LO/AP. Ulike saker er tatt opp i møter med Arbeiderpartiet og i Samarbeidskomiteen. Fellesforbundet var bl.a. representert i Arbeiderpartiets arbeidslivsutvalg «Arbeidstakerne i det nye arbeidslivet» som inneholdt en rekke forslag om et bedre arbeidsliv. Denne innstillingen ble behandlet på Arbeiderpartiets landsmøte i 2019.

Ungdomsarbeidet

Fellesforbundet hadde i 2018 mange sentrale og regionale ungdomsaktiviteter. I januar ble det gjennomført seks regionale ungdomskonferanser. Der blir deltakerne opplært i tale- og debatteknikk, man velger delegater til ungdomskonferansen og sender inn forslag til det rådgivende dokument. I mars ble den sentrale ungdomskonferansen gjennomført med ca 90 delegater og gjester fra andre forbund nasjonalt og internasjonalt. Temaer som ble diskutert var likestilling og framtidens arbeidsliv. Konferansen vedtok et rådgivende dokument som ble sendt til forbundsledelsen. Faglig ungdomskurs ble avholdt i oktober. Der 14 deltakere ble skolert i fagbevegelsens oppbygging, solidaritetsarbeidet til arbeiderbevegelsen og fagligpolitisk arbeid.

Konstituert ungdomssekretær Daniel Brandsrød tok over stillingen etter Joakim Gebhardt som gikk inn i fast jobb i forbundet.
Foto: Erlend Angelo

I november ble det gjennomført lærlingekonferansen med 65 lærlinger, der innføring i HMS, rettigheter og plikter i arbeidslivet var sentrale tema.

Det har blitt brukt mye tid og ressurser på å følge opp ordningen med de regionale ungdomssekretærene. Det var en liten samling på personalkonferansen i januar. I februar ble det gjennomført et introkurs for de nyvalgte ungdomssekretærene. Det ble også avholdt en dagssamling med alle ungdomssekretærene og bedriftshelsetjenesten A-med der hovedfokuset var styring av egen arbeidshverdag og stressmestring. I forkant av ungdomskonferansen var det en samling over to dager. Hovedfokus der var erfaringsutveksling og samarbeid med ungdomsansvarlig på ADK.

Joakim Gebhardt gikk av i stillingen som ungdomssekretær og inn i fast jobb i forbundet. Det sentrale ungdomsutvalget konstituerte derfor i oktober 2018 ny ungdomssekretær etter forbundets vedtekter, som ble Daniel Brandsrød fram til det ordinære valget i mars 2019.

Ungdomssekretæren har i perioden jobbet med ungdomsrelaterte kurs og konferanser. I denne prosessen har ungdomsutvalget og de regionale ungdomssekretærene vært involvert. Det har blitt lagt fram et forslag til studieutvalget der faglig ungdomskurs avvikles og blir erstattet med en

ekstra lærlingekonferanse, i tillegg vil det bli mulighet for lokale ungdomskurs.

Forbundet har i samarbeid med EL og IT og NAF arrangert en samling i NBTF. På denne samlingen brukte vi tiden på å bli kjent med strukturen i NBTF og det internasjonale arbeidet som gjøres via denne føderasjonen. Vi oppnevnte NBTF youth's representant til pan-europe og vi laget et dokument om det framtidige arbeidet i NBTF youth som ble oversendt sekretariatet i NBTF.

Ungdomsutvalget

Ungdomsutvalget har jobbet med mange saker i 2018. Mye tid ble brukt på planlegging av den sentrale ungdomskonferansen, det faglig politiske samarbeidet og kommune og fylkestingsvalg. Det har blitt gjennomført skolebesøk og lærlingepatroljer i nesten alle deler av landet med bistand fra utvalget. Utvalgsmedlemmene har innledet om ungdomsarbeid på flere lokale kurs og konferanser. Ungdomssekretæren har fulgt opp arbeidet i LOs sentrale ungdomsutvalg og de nordiske føderasjonene på ungdomsnivå.

Ordningen med regionale ungdomssekretærer

Landsmøtet i 2015 vedtok innføring av ordning med sju valgte regionale ungdomssekretærer. De regionale ungdomssekretærene skal innrette sitt arbeid mot lærlinger, elever i den

videregående skolen og unge arbeidstakere/medlemmer. Ordningen skal bidra til økt synliggjøring av forbundet, økt organisering og faglig aktivisering av unge medlemmer.

Arbeidsoppgavene gjennomføres i samarbeid med forbundets avdelinger, ungdomsmiljøene i fylkene og LOs distriktskontorer. Ungdomssekretærenes innsats er forutsatt å komme i tillegg til avdelingenes eget ungdomsarbeid. Det skal utarbeides en samlet rapport for hele landsmøteperioden som fremlegges til landsmøtet i 2019.

Sentrale kurs og konferanser

Studieaktiviteten er basert på de ressurser vi får fra opplysnings- og utviklingsfondet (OU-fondet). Bare en mindre del av studievirksomheten til forbundet arrangeres sentralt. I 2018 ble det holdt åtte sentrale kurs med 168 deltakere. I tillegg ble det arrangert seks konferanser, finansiert av OU-midler. Disse hadde ulike temaer og i alt 293 deltakere. I tillegg til sentrale kurs og konferanser har Fellesforbundet også deltakere på toppskolering, arrangert av AOF. Slike kurs er blant annet LO-skolen, arbeidsmiljø og arbeidsrett. I 2018 var det 80 deltakere (92 deltakere i 2017) fra Fellesforbundet som fullførte kursene. Fellesforbundet har prioritert ansatte og tillitsvalgte på heltid i avdelingene til arbeidsrett og LO-skolen fordi disse i stor grad møter medlemmene i sitt daglige arbeid.

Digital tillitsvalgtopplæring

Den digitale tillitsvalgtopplæringa ble lansert juni 2016. I 2018 fikk de som ble registrert som nye klubbtiltillitsvalgte i Fane 2 tilbud om å delta i denne opplæringen. 1 258 klubbtiltillitsvalgte påbegynte opplæringen, 562 av disse fullførte.

Vi får fremdeles meget gode tilbakemeldinger på Veiviseren fra de som gjennomfører. Det er igangsatt arbeid med å få løpende registrering av deltakerne i kursmodulen (Fane2). Dette skal bl.a. bidra til at det blir lettere for avdelingene å tilby videre tillitsvalgtopplæring til de som fullfører Veiviseren.

Lokal kursvirksomhet

Den lokale studievirksomheten omfatter i hovedsak korte kurs og konferanser. Forbundet fordelte de økonomiske midlene vi hadde til rådighet ut til de sju administrative distriktskontorene. Midlene skulle dekke forbundets grunnopplæring, kurs og konferanser med tema innenfor forbundets prioriterte områder og AOFs MoTo-kurs (felleskurs i AOF regi.) MoTo-kurs planlegges og gjennomføres som lokal skolering,

arrangert av AOF og åpne for medlemmer i alle forbund tilsluttet LO. I 2018 deltok 135 av forbundets medlemmer på ulike MoTo-kurs. Dette er nedgang på 79 deltakere sammenlignet med 2017. Nedgangen i antall deltagere var forutsatt med bakgrunn i endret prioritering.

Fellesforbundet hadde i 2018 totalt 4 042 deltakere fordelt på 229 lokale tiltak. Dette er en nedgang på 619 deltakere og 46 tiltak, sammenlignet med foregående år. Nedgangen skyldes at Faglig Tillitsvalgt, modulene 1 og 2, er standardisert og kjøres over hele landet. Disse kursene er mer kostnadskrevende. Dette har ført til en annen prioritering innenfor den delen av kursvirksomheten som planlegges og kjøres lokalt.

LOs utdanningsfond

LOs Utdanningsfond har som formål å støtte opplæringstiltak og kompetanseutvikling for medlemmer og tillitsvalgte.

Det ble i 2018 innvilget totalt 2 376 stipend, og 958 av disse var fra Fellesforbundet. Til sammen ble det delt ut 21,8 millioner kroner i stipend i 2018 og herav 9,1 millioner kroner til medlemmer fra Fellesforbundet (6,4 millioner kroner i 2017). Fellesforbundet hadde 185 flere stipendiater i 2018 enn i 2017. Forbundets andel av totale stipend i 2018 var 42 % mot 35,5 % i 2017. I forkant av søknadsfristen for helårsstudie våren 2018, ble det sendt ut SMS til medlemmene om mulighetene til å søke om stipend. Dette er hovedårsaken til økningen.

Maksimal stipendsats for studieåret 2017/2018 var kr 13.500,- for helårsutdanning, kr 4 000,- for kortere kurs og til Praksiskandidat § 3,5 inntil kr 10 500,- pr. studieår. Stipendsats for støtte til AOFs lese- og skriveopplæring med datatekniske hjelpemidler er på kr10 500,-.

Internasjonalt arbeid

Fellesforbundet fortsetter samarbeidet med det latviske bygningsarbeiderforbundet gjennom Baltic Organizing Academy. Foto: Engy Naguib.

Internasjonal solidaritet er en av grunnverdiene i arbeiderbevegelsen, og en verdi som bør ligge i ryggmargen vår. Men vi har i stor grad også egeninteresse i å ha et internasjonalt kontaktnett. Mange rammevilkår besluttes politisk og forretningsmessig utenfor Norges grenser, og det er viktig å være med å påvirke disse. Viktige eksempler i 2018 er arbeidet med utstasjoneringsdirektivet og EWC-direktivet, der vi påvirket hva de europeiske føderasjonene skal jobbe for. Vi fikk inn mye av det som var viktig for oss, men ikke alt.

Utviklingen av lønns- og arbeidsvilkår i andre land påvirker konkurransekraft og lønnsevnene i våre bedrifter i Norge. Verken vi eller arbeidstakere i andre land er tjent med en underklasse i fattigere deler av verden. Det hender også at Fellesforbundet er avhengig av hjelp fra forbund i andre land i forbindelse med egne tariffoppgjør, utenlandske bedrifter i Norge eller norske konserns virksomhet i utlandet. Av alle disse grunner er det viktig at Fellesforbundet er aktive internasjonalt og blir respektert i dette arbeidet.

Medlemskap i internasjonale føderasjoner

Fellesforbundet var i 2018 tilsluttet 15 nordiske, europeiske og internasjonale bransjeføderasjoner.

Disse er IndustriALL Global, IndustriALL Europa og IN for bransjene metall, energi, kjemi, papir og teko, BTI, EBTF og NBTF for bygning og tre og skog, IUL, EFFAT og NU HRCT for hotell og restaurant, UNI, UNI Europa og NGU for grafisk og ITF, ETF og NTF for transport. Forbundsledelsen var i 2018 representert i styret i ti av disse.

Forbundet har i 2018 hatt en sentral rolle i EBTF sitt arbeid mot sosial dumping og har gjennom dette hatt stor påvirkning på arbeidet med nye direktiver på arbeidslivsområdet.

Kongresser i internasjonale føderasjoner

I 2018 ble det avholdt kongresser i de internasjonale transportarbeiderføderasjonene ITF, NTF, UNI Global og NBTF. Forbundet var representert på alle.

Latvia og Baltikum

Forbundet fortsatte i 2018 samarbeidet med det latviske bygningsarbeiderforbundet. Samarbeidet har de siste årene foregått innenfor rammen av Baltic Organizing Academy (BOA). BOA er et stort organiseringsprosjekt i de baltiske landene, med nordiske forbund og bransjeføderasjoner som samarbeidspartnere. Målet er å bygge opp sterke, moderne og økonomisk bærekraftige fagforeninger. BOA har vært et prosjekt, som

fra 2018 ble videreført under navnet Baltic Organizing Alliance (BOA). Det er foretatt en del endringer i rammer og regler, og en langt større del av ansvaret hviler nå på de baltiske landene. Forbundet har jevnlig kontakt med vår latviske samarbeidspartner, som i 2018 endret navn fra LCA til LBNA. I tillegg til konkret oppfølging av prosjektarbeidet, har forbundet bistått LBNA med råd i deres bestrebelser for å få etablert en allmenngjort tariffavtale for byggebransjen.

Internasjonalt solidaritetsarbeid

Forbundet har et prosjektsamarbeid med Norsk Folkehjelp om deres arbeid i Sør-Afrika og det sørlige Afrika. Et ambassadørkorps bestående av en person fra hvert ADK har reist rundt i avdelinger og klubber for å informere om samarbeidet.

Forbundet har fortsatt sitt engasjement for migrantarbeidere, særlig i forbindelse med store idrettsarrangement. Fellesforbundet har et sterkt engasjement opp mot BWI som koordinerer internasjonal fagbevegelses engasjement opp mot FIFA og Qatar.

Representasjon

Forbundet var i 2018 representert i styret i Norsk Folkehjelp og i styret i LO/IFS (LOs internasjonale faglige solidaritet). Forbundet var også representert i KOMpakt, regjeringas konsultative organ for menneskerettigheter og økonomisk engasjement i utlandet, men dette ble i 2018 nedlagt av regjeringa og erstattet med «Samstemtshetsforum, med svakere partsrepresentasjon. Forbundet var i 2018 representert i styret i Norsk Folkehjelp og i styret i LO/IFS (LOs internasjonale faglige solidaritet). Forbundet var også representert i KOMpakt, regjeringas konsultative organ for menneskerettigheter og økonomisk engasjement i utlandet, men dette ble i 2018 nedlagt av regjeringa og erstattet med «Samstemtshetsforum, med svakere partsrepresentasjon

Tabell 1: Antall bedrifter med tariffavtale per 1.1.2019 og 1.1.2018 fordelt etter antall organiserte

Antall organiserte	Antall bedrifter 1.1.2019	Antall bedrifter 1.1.2018	Endring fra 1.1.2018
0	180	338	-158
1-5	2 152	2 051	101
6-10	1 096	1 076	20
11-20	967	975	-8
21-50	637	629	8
51-100	167	167	0
101-200	60	50	10
201-500	31	33	-2
Over 500	2	2	0
Totalt	5 292	5 321	-29

Tabell 2: Antall medlemmer per fylke og medlemskategori og endringer fra 1.1.2018

Fylke	Totalt		Herav kvinner		Yrkesaktive		Ikke yrkesaktive		Elev og student	
	1.1.19	Endring	1.1.19	Endring	1.1.19	Endring	1.1.19	Endring	1.1.19	Endring
Østfold	9 907	-6	1 761	4	5 594	27	4 313	-33	71	3
Oslo/Akershus	18 437	338	3 649	26	12 875	421	5 562	-83	551	73
Hedmark	6 855	61	918	0	4 321	92	2 534	-31	31	-2
Oppland	7 633	32	1 563	5	4 978	48	2 655	-16	25	6
Buskerud	8 922	-76	1 898	42	5 562	-53	3 360	-23	39	2
Vestfold	5 736	-67	959	19	3 755	-23	1 981	-44	81	2
Telemark	6 770	-34	1 199	22	4 654	-23	2 116	-11	260	40
Aust-Agder	2 068	-45	509	11	1 235	-47	833	2	12	-8
Vest-Agder	4 895	-34	861	-27	3 472	-46	1 423	12	63	2
Rogaland	14 141	836	2 160	-26	10 556	797	3 585	39	314	80
Hordaland	15 847	249	2 763	46	12 012	310	3 835	-61	292	51
Sogn og Fjordane	2 519	52	442	13	1 940	37	579	15	69	44
Møre og Romsdal	8 754	-39	1 588	11	6 353	-67	2 401	28	144	12
Trøndelag	17 263	317	2 918	84	13 261	273	4 002	44	536	134
Nordland	9 008	257	1 507	41	6 600	236	2 408	21	170	38
Troms/Finnmark	3 836	94	838	18	3 111	72	725	22	120	10
Totalt	142 591	1 935	25 533	289	100 279	2 054	42 312	-119	2 778	487

Tabell 3: Antall medlemmer fordelt per overenskomst

Landsomfattende overenskomst	Medlemstall		Endring	
	1.1.2019	1.1.2018	Antall	%
Industrioverenskomsten:	28 473	27 363	1 110	4
- VO	26 627	25 615	1 012	4
- Teko	991	888	103	12
- Nexans	567	572	-5	-1
- Teknologi- og data	288	288	0	0
Fellesoverenskomsten for byggfag	18 367	17 604	763	4
Riksavtalen	7 226	7 279	-53	-1
Biloverenskomsten	6 512	6 185	327	5
Overenskomsten for byggeindustrien	6 289	6 249	40	1
Havbruksoverenskomsten	1 999	1 846	153	8
Flyoverenskomsten	1 817	1 703	114	7
Fellesoverenskomsten for treforedlingsind	1 668	1 653	15	1
Verkstedoverenskomsten for Forsvaret	1 047	1 044	3	0
AMB overenskomsten	889	1 041	-152	-15
VTA-overenskomsten	761	698	63	9
Aviser og avispakkeri	637	707	-70	-10
Overenskomst for Trykkerier	564	596	-32	-5
Landsoverenskomsten	462	437	25	6
Overenskomst for Kartonasjefabrikker	366	376	-10	-3
Glassoverenskomsten	336	352	-16	-5
AMB overenskomsten (VTA)	236	207	29	14
Overenskomst for asfaltarbeid	219	240	-21	-9
Steinindustrioverenskomsten	181	180	1	1
Overenskomsten for jordbruks- og gartneri	172	182	-10	-5
Naturbruksoverenskomsten	129	131	-2	-2
Landforpleiningsavtalen	89	120	-31	-26
Overenskomst for Bokbinderier	85	92	-7	-8
Miljøoverenskomsten	60	64	-4	-6
Overenskomst for Serigrafiske bedrifter	36	41	-5	-12
Overenskomsten for bilutleie-NHO	29	25	4	16
Tannteknikeroverenskomsten	5	6	-1	-17
Bilutleioverenskomsten-VIRKE	3	6	-3	-50
AIM-overenskomsten	197	230	-33	-14
Wallboardoverenskomsten	92	93	-1	-1
Hengeavtaler med andre LO-forbund	50	52	-2	-4
Norlandia Care AS	21	23	-2	-9
Havbruksoverenskomsten/Veso A/S	13	15	-2	-13
Sandtakoverenskomsten	9	6	3	50
Myntoverenskomsten	8	8	0	0
Andøytov	7	6	1	17
Torvindustri	7	7	0	0
Norodden A/L	6	10	-4	-40
Norsk Folkemuseum, Bygdø Kongsgård	5	6	-1	-17
Hovedtariffavtalen KS	5	5	0	0
Reingjetere	4	3	1	33
Totalt	79 081	76 897	2 184	3

Tabell 4: Avdelinger per 1.1.2019 og endringene fra 1.1.2018 fordelt per fylke

Fylke	Antall avdelinger	Endring
Østfold	8	
Oslo/Akershus	9	
Hedmark	4	
Oppland	4	
Buskerud	4	
Vestfold	2	
Telemark	3	
Aust-Agder	2	
Vest-Agder	5	
Rogaland	7	
Hordaland	7	
Sogn og Fjordane	1	-1
Møre og Romsdal	3	
Trøndelag	12	
Nordland	2	-1
Troms/Finnmark	1	-1
I alt	74	-3

Tabell 5: Antall medlemmer per 1.1.2019 fordelt etter avdeling og fylke

Avdelingens navn og fylke	Totalt	Kvinner	Yrkesaktive	Ikke yrkesaktive
Fellesforbundet avdeling 2 Fredrikstad Fagforening	2 199	208	1 290	909
Fellesforbundet avdeling 75 Halden Fagforening	1 168	155	791	377
Fellesforbundet avdeling 436 Papirarbeidernes Forening	763	45	437	326
Fellesforbundet avdeling 437 Greåker Arbeiderforening	138	27	73	65
Fellesforbundet avdeling 482 Glomma Papp	226	52	133	93
Fellesforbundet avdeling 483 Borregaard Fagforening	945	158	372	573
Fellesforbundet avdeling 644 Glava Arbeidernes Fagforening	176	44	111	65
Fellesforbundet avdeling 851 Østfold	4 292	1 072	2 387	1 905
Østfold	9 907	1 761	5 594	4 313
Fellesforbundet avdeling 1 Oslo - Akershus	4 732	734	2 578	2 154
Fellesforbundet avdeling 10	3 765	2 121	3 384	381
Fellesforbundet avdeling 87 Kjeller Jern og Metall	434	28	264	170
Fellesforbundet avdeling 185 Flyarbeidernes Forening	2 417	140	1 958	459
Fellesforbundet avdeling 189 Trandum Jern og Metall	135	9	95	40
Fellesforbundet avdeling 601 Tømrer og Byggfagforeningen	1 100	14	897	203
Fellesforbundet avdeling 603 Oslo Bygningsarbeiderforening	2 400	38	1 955	445
Fellesforbundet avdeling 605 Rørleggernes Fagforening	1 142	12	1 043	99
Fellesforbundet avdeling 850 Oslo Grafiske Fagforening	2 309	553	698	1 611
Fellesforbundet avdeling 999	3	0	3	0
Oslo/Akershus	18 437	3 649	12 875	5 562

Avdelingens navn og fylke	Totalt	Kvinner	Yrkesaktive	Ikke yrkesaktive
Fellesforbundet avdeling 61 Elverum Jern og Metall	247	8	145	102
Fellesforbundet avdeling 103 Ringsaker	1 830	232	1 131	699
Fellesforbundet avdeling 647 Glåmdal Fagforening	1 786	312	1 002	784
Fellesforbundet avdeling 650	2 992	366	2 043	949
Hedmark	6 855	918	4 321	2 534
Fellesforbundet avdeling 23 Raufoss Jern og Metall	2 706	536	1 866	840
Fellesforbundet avdeling 54 Gjøvik Jern og Metall	1 258	325	797	461
Fellesforbundet avdeling 670	3 571	699	2 256	1 315
Fellesforbundet avdeling 678 Hunton Arbeiderforening	98	3	59	39
Oppland	7 633	1 563	4 978	2 655
Fellesforbundet avdeling 6	4 701	1 110	2 707	1 994
Fellesforbundet avdeling 43 Øvre Buskerud Fagforening	2 998	721	1 889	1 109
Fellesforbundet avdeling 441 Sunland Papirarbeiderforening	158	45	80	78
Fellesforbundet avdeling 614 Byggfag Drammen-Bærum	1 065	22	886	179
Buskerud	8 922	1 898	5 562	3 360
Fellesforbundet avdeling 7 Vestfold	4 305	662	2 927	1 378
Fellesforbundet Vestfold Nord avdeling 50	1 431	297	828	603
Vestfold	5 736	959	3 755	1 981
Fellesforbundet avdeling 8 Telemark	3 635	398	2 665	970
Fellesforbundet avdeling 39 Industri & Service Telemark	2 477	539	1 725	752
Fellesforbundet avdeling 855 Sør-Øst Grafiske Fagforening	658	262	264	394
Telemark	6 770	1 199	4 654	2 116
Fellesforbundet avdeling 9 Østre Agder	1 986	504	1 175	811
Fellesforbundet avdeling 727 Nidarå Sagarbeiderforening	82	5	60	22
Aust-Agder	2 068	509	1 235	833
Fellesforbundet avdeling 3 Agder Fagforening	2 997	580	2 119	878
Fellesforbundet avdeling 58 Mandal Fagforening	823	101	512	311
Fellesforbundet avdeling 82 Søgne Jern og Metall	118	6	67	51
Fellesforbundet avdeling 194 Lister Fagforening	811	167	678	133
Fellesforbundet avdeling 724 Wallboard Fagforening	146	7	96	50
Vest-Agder	4 895	861	3 472	1 423
Fellesforbundet avdeling 25	4 377	692	3 260	1 117
Fellesforbundet avdeling 44 Sandnes & Omegn	1 984	421	1 416	568
Fellesforbundet avdeling 57 Nord-Rogaland	3 665	472	3 063	602
Fellesforbundet avdeling 91 Jæren	1 098	157	730	368
Fellesforbundet avdeling 176 Dalane Fagforening	1 094	221	818	276
Fellesforbundet avdeling 730	1 304	28	1 035	269
Fellesforbundet avdeling 854 Sørvestlandet Grafiske Fagforening	619	169	234	385
Rogaland	14 141	2 160	10 556	3 585

Avdelingens navn og fylke	Totalt	Kvinner	Yrkesaktive	Ikke yrkesaktive
Fellesforbundet avd 5	6 119	989	4 280	1 839
Fellesforbundet avdeling 100 Marinestasjonens Fagforening	530	23	356	174
Fellesforbundet Hardanger Sunnhordland avd 118	3 325	322	2 588	737
Fellesforbundet avdeling 266 Hordaland Hotell og Restaurant	1 678	1 129	1 500	178
Fellesforbundet avdeling 747 Unionen Fagforening	3 096	134	2 591	505
Fellesforbundet avdeling 750 Rørleggersvennenes Forening	483	16	466	17
Fellesforbundet avdeling 856 Vestnorsk Grafiske Fagforening	616	150	231	385
Hordaland	15 847	2 763	12 012	3 835
Fellesforbundet avdeling 19 Sogn & Fjordane Fagforening	2 519	442	1 940	579
Sogn og Fjordane	2 519	442	1 940	579
Fellesforbundet avdeling 29 Søre Sunnmøre	1 948	268	1 427	521
Fellesforbundet avdeling 31 Sunnmøre	2 704	549	1 967	737
Fellesforbundet avdeling 65	4 102	771	2 959	1 143
Møre og Romsdal	8 754	1 588	6 353	2 401
Fellesforbundet avdeling 12	4 769	709	3 408	1 361
Fellesforbundet avdeling 28 Stjørdal og Omegn	3 261	647	2 461	800
Fellesforbundet avdeling 80 Røros og Holtålen Fagforening	469	97	330	139
Fellesforbundet avdeling 108 Innherred Fagforening	2 260	216	1 713	547
Fellesforbundet avdeling 146 Namdal Fagforening	1 455	145	1 076	379
Fellesforbundet avdeling 207 Ørland Jern og Metall	78	3	59	19
Fellesforbundet avdeling 250 Hotell, Restaurant og Reiseliv	1 419	1 006	1 226	193
Fellesforbundet avdeling 461	490	25	298	192
Fellesforbundet avdeling 762 Rørleggernes forening	452	12	397	55
Fellesforbundet avdeling 764 Malernes Forening	495	28	432	63
Fellesforbundet avdeling 765 Trondheim	1 394	12	1 290	104
Fellesforbundet avdeling 768 Trondheim Bygning	721	18	571	150
Trøndelag	17 263	2 918	13 261	4 002
Fellesforbundet avdeling 53 Nordre-Nordland og Sør-Troms	4 997	798	3 868	1 129
Fellesforbundet avdeling 143 Helgeland	4 011	709	2 732	1 279
Nordland	9 008	1 507	6 600	2 408
Fellesforbundet avdeling 74 Nord-Hålogaland	3 836	838	3 111	725
Troms/Finnmark	3 836	838	3 111	725

Fellesforbundet

Besøksadresse: Lilletorget 1, 0184 Oslo,
Postadresse: Postboks 9199, Grønland, 0134 Oslo
Telefon: 23 06 31 00

www.fellesforbundet.no / post@fellesforbundet.no

